

blicadors; «esta València / --- / Rodrigo Cit / --- / mentres vixqué; / molt més creixqué / per Jaume I bo / rey d'Aragó, / quan l'hac *guanyada* / e l'hac poblada / de clerecia / --- / artizat poble / --- / gent valentíssima / ---», JRoig (*Spill*, 7223).

E) En fi de la idea de 'conquistar' s'ha passat modernament a la d'assolir un lloc distant, de mal accés o que costa esforç; servint de pont frases com: «De la sens par / Verge excellent / --- / no m'estaria / devotament / --- / dir cascun dia / --- / per ses monjoses, / *guanyant* les joyes / de l'alt repòs / --- / que ella ajudant / atenyere / e *guanyaré* / après ma mort / lo segur port / ---», JRoig (*Spill*, 1686); i només entre els escr. Renaix. arriba ja a: «l'ombra s'esquitllava dret al barri, *guanyant* l'era ab tres gambades», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*); «LA SIRENA DE MUNTANYA --- Am penes i treballs *guanyo* una nova carena ---», Massó i T. (*Croquis Pir.*, 115), i de llavors ençà els devora-muntanyes hem *guanyat* un serrat; i, si Déu vol, *guanyem* un cim.²

DERIV.: *Guany* [Llull]: «passava per la plaça, on dos drapers se contrastaven per ço cor avia enveja la un del altre en ço que *guanyaven*, cor a cascú era viçares que li tolgues son *guany*: lo cardenal comprà amdós los obradors» (*Blanq.*); *guaayn* mall. 1276²⁵ (*BSAL* VII, 6); «prohòmens de Barcelona --- dixeren qu'ls faéssem carta, segons qu'el partiment seria de les terres que Nòs *goanyariam* ab èls, e de-ls mobles --- a aquels qui irien ab Nòs --- e aquesta part que fos donada del *goany*, que-y faria per totes coses e-l viatge³⁰ aquel ---», Jaume I (§ 55, Ag., 89); «era tant l'aver e-l *goany* que-ls cavallers e-ls hòmens de peu veyen per la ciutat ---», Jaume I (Ag., 135); «tu véns ab *guany* de victòria ---», JoMartorell (Ag. II, 266); «lo logrer --- significa ací N. Sr. Déu, que axí com lo lo-³⁵ grer per emprestar vol *guany*, axí Nostre Senyor», StVicentF (*Quar.*, 247.86).

En relació amb el cpt. *mal-guanyat*, la frase *anar en mal guany* per a 'anar a mala fi, ser maleit' [Bernat Metge]: «no us jahilleu / car lo lit tira! --- Sus, en⁴⁰ *mal guany* / si us sou cansat, / desnaturat / —no-m sé ab qui, / pus no ab mi, / bé us ne guardau— / levau! Tornau / a l'altre niu / de hon veniu!», JRoig (*Spill*, 8138). «Lo libre del *guany* y despesa: diagramma; lo compte del que-s gasta y despèn ---», OPou (*ThPu.*,⁴⁵ 114). Cf. *guany* tort. (*BDC* II, 99) i supra, nota; *guanyança* castellanisme tan intolerable com el lamentable *ganància* amb què alguns infeliços ens foraden les orelles.

«*Timor Domini sit negotia tua et veniet tibi lucrum sine labores*. Vol dir: cascú de vosaltres la temor sia ta mercaderia, hi vendrà a tu *gasany* senes treball», Eiximenis (*Tractat Doctrina Compendiosa*, B. N. P., ms. 48, f° 4). Tan singular aquesta forma aprovençalada en prosa de fi S. XIV, que crec que ens invita a cercar-hi un bocí dels poemes d'Eiximenis, que fàcilment es deixa desprofiscar: «Cascú de vós, / temor te sia / mercaderia, / hi <axí> vendria / a tu *gasany* / senes susany / ---». Dol que no em lleguí de veure si aqueixa pista es deixa seguir més enllà, però d'altres⁶⁰

ho podrien fer.

Guanyable; *guanyador* [S. XIV, «qui vol ésser bon *guanyador* no crea corredors», en la Coll. de Proverbis aràbics despulats en el *DBal.*]; *guanyament*.

⁵ *AlcM* dona ja compte dels italianismes portuaris *guadanyo*, *guadanyer*; però no tenien res a fer en un dicc. català, essent en terra estrangera, els barbarismes locals sards *guarany*, *guaranyar*.

Aguanyar. *Reguanyar*.

CPT.: *Guanyapà*. Per a *mala-guanyat* (cf. supra), vegeu *MAL* (amb l'adverbi *mala*). Del cast. *ganapan*, sembla ser deformació ajargonada el cat. *ganàpia*, com explico en el *DCEC* (II, 656a12-9) i *DECH*, *GAZNA-PIRO*; si bé en el nostre ús ha deixat de ser mot jargonesc per passar a merament familiar: «Un duel al meu parc? Qui ha sollat de sang el meu Cupido? Ah *ganàpies!* Us en penedireu d'haver desfermat la meua ira», Coromines (*L'Amor Traidor*, VII, p. 130). Forma anàloga en provençal si bé amb dissimilació *n-n*:²⁰ *l-n*: «lou roustit --- chascun di *galapian* escartèiro soun tros ---» («chacun des goinfres»), *Calendau* (IX, 42.3).

¹ Si bé això ja enterbolit amb l'evolució semàntica cap a la idea de 'profit, beneficis': *tenir el bestiar a guany*, i d'ací *guanyer* 'pastor que el pren en aquesta forma', en el CpTarr. i Segarra, *BDC* XIX, 94 i 152. Això ja molt antic, i mantingut en forma fonètica arcaica, en gascò: *besthiars a goadanb*; o, amb rebaixa: *besthiars miey-goandanbers*, oposats a *besthiars propis* (doc. de 1410, *Cart. d'Ossau*, 117.26, i passim) 'els que hom confia a un altre ramader o a un pastor, anant a mitges en els guanyes'. —² Com hem vist a *GANÀ*, el cat. *ganar* i gall.-port. ant. *gāar* (cast. *ganado*, port. mod. *gado*, gall. *gando*) vénen d'una altra font (segons sembla germànica també) ben independent de la del nostre mot; d'aquella el català ha rebut el subst. *gana* i res més. ¿Hi hagué algun rastre verbal d'això en català? Com que això degué ser-hi també a l'Aragó i a la Mossarabia, no fóra estrany trobar-ne algun brot escadusser en català, i més en temps preliteraris o llocs perifèrics. En sembla un curiós reflex intransitiu (matis no llunyà del del nostre *gana*): Vall d'Aneu «*encara gane*: para indicar que hace buen tiempo para estar en el exterior» (Pol, p. 16). «Séig<n>er, no só pugut pujar a vós, per ço car m'ic tem e pledeg tots dies; e si Déus o vol jo-us faré *ganar* que valga 200 sols. a bona raó, que jo faré *anar* lo pleit ---», lletra de Seró al Bisbe d'Urgell (PPujol, *DocVgUr.*, 20.25), c. 1260: però això en rigor ja podria ser grafia incompleta de *g^uanyar*.

GUAPO, castellanisme que no crec possible condemnar amb abast absolut; en castellà tingué primer el significat de 'rufià', «chulo», més tard i avui encara a Amèrica 'valent', i a Espanya 'bonic, formós'; origen obscur: es creu que vingui en últim terme del llatí *vappa* 'vi insípid', 'brètol, trapella', i que vagi arribar al castellà per conducte del fr. ant., dial. i argòtic *wape*, *gape*, *gouape* 'fat, insuls', 'brètol', 'gandul',